

Ив Кософски Сеџвик и Адам Франк

СТИД У КИБЕРНЕТИЧКОМ НАБОРУ: ЧИТАЈУЋИ СИЛВАНА ТОМКИНСА¹

Ево неколико ствари данас познатих теорији.

Или да се изразимо поштеније, ево неколико ширих претпоставки које обликују хеуристичке навике и процедуре изношења ставова у данашњој теорији (не теорији из примарних теоријских текстова, већ оној из рутинизирајућих критичких пројеката „примењене теорије”; теорији као широком пројекту који сада покрива хуманистику и шири се на историју и антропологију; теорији након Фукоа и Гринблата, након Фројда и Лакана, након Леви-Строса, након Дериде, након феминизма) кад нуди некакав приказ људских бића или културе.

1. Претпоставка је да је удаљеност сваког таквог приказа од биолошке основе у скоро прецизној корелацији с његовим потенцијалом да тачно прикаже разлику (индивидуалну, историјску и међукултуралну), евентуалност, перформативну снагу и могућност промене.

2. Претпоставка је да људски језик нуди најпродуктивније, ако не и једине могуће, моделе за разумевање представљања.

3. Биполарни, прелазни односи субјекта према објекту, сопства према другом и активног према пасивном и физичко чуло (вид) схваћено као нешто што најближе одговара овим односима доминантни су тропи организовања у смислу да се њихово растављање као таквих приказује како као ургентан тако и као бесконачан задатак. Закупљеност овим односи се и на такве процесе као што су субјективација, само-обликовање, објектификација и стварање Другог, на поглед, на срж сопства било да се оно сматра развојним телосом или опасном илузијом која захтева ревносну деконструкцију.

4. У складу с тим, структуралистичко ослањање на симболизацију путем бинарног спаривања елемената, дефинисаних узајамним дијалектичким односом и ништа друго до арбитрарно повезаних са ствари коју симболизују, не само да је преживело структуралистички моменат већ се, ако ишта, заговара на још ширем плану разноврсном и неуморном критиком – критиком која репродукује и популарише *сџруктуру*, чак и ако то може закомпликовати разумевање *делања*, горепоменутих бинаризама заједно с другима као што су присуство/одсуство, недостатак/мноштво, природа/култура, репресија/ослобађање и субверзивно/хегемонијско.

¹ Једна верзија овог увода појавила се као рад у часопису: *Critical Inquiry* 21 (Winter 1995): 496–522. Код припремања ове публикације и уводног есеја, имали смо добронамерна охрабрења нашег уредника Кена Високера. Посебно смо захвални Ирвингу Александеру што нам је причао о Томкинсу и дао нам осећај његове личности и присуства. У вишеструким дисциплинарним прелажењима граница која је овај пројекат захтевао, Тимоти Гулд, Дона Харавеј, В. Џ. Т. Мичел, Ендрју Паркер, Х. А. Сеџвик и Барбара Хернстин Смит били су великодушни као и увек. Френсис Бартковски, Марси Франк, Мод Хајнс, Миша Глуберман, Џонатан Флатли, Рут Лис, Мајкл Мун, Марк Зелцер и Џошуа Вилнер спадају у оне који су обавили тест-вожњу и поделили своје промишљене реакције с нама.

У овом есеју желимо да се позабавимо фигуром тренутно не шире познатом, америчким психологом Силваном Томкинсом (1911–1991), који, чини се, имплицитно оспорава ове навике и процедуре – оспорава их не из перспективе садашњости већ тренутка (или онога што сматрамо тренутком) непосредно пре њиховог устоличења као теорије. Он је, дакле, и фигура коју би такве навике и процедуре тежиле да оштро укорје. Заправо, читањем Томкинсових радова о афекту непрестано смо били у необичном двоструком покрету: бити пријемчив за велику интересантност његовог дела чини се да такође непрекидно јасно предочава механизам онога што би деловало као неодољиво једноставна дискредитација. Није вам потребно да будете годинама далеко од теоријског забавишта да бисте самлели, рецимо, психологију која зависи од одвојеног постојања осам (понекад је то и девет) различитих афеката прикључених на мрежу људског биолошког система.

Ипак не можемо убедити себе да је, на пример, застрашујуће богата феноменологија емоција код Томкинса у некаквом случајном или раздвојивом односу с његовим изузетно сумњивим сцијентизмом. У најмању руку, чини се да његов сцијентизам тумачи теорију која би га тако лако одбацила као алтернативни и далеко грубљи сцијентизам. Сцијентизам „теорије” заиста може да се у том светлу прикаже као другачији производ скоро истог, веома специфичног технолошког тренутка као што је Томкинсов. Чињеница да један данас звучи будаласто а други као прави глас здравог разума – или да један звучи неизбежно застарело а други скоро свеже одштампано – можда открива мање о трансиисторијској исправности „теорије” него о динамици формирања консензуса и међудисциплинарног преноса.

* * *

Оно што спаја афективне ефекте које смо доживели на путу постајања зависним од читања Томкинса: његово писање је узбуђивало и смиривало, инспирисало и задовољавало. Једном приликом је једно од нас заспало читајући и касније објаснило: „Често се уморим кад доста учим.” Има много примера дрске дарежљивости тог писања, а у делу о разликама у афектима код различитих врста налазимо пример ауторове:

Аутор је успешно пријидео мало дивље маче, Бамбија, која је шарорисало двадесетак ситаријих мачака, које су све живе заједно на једној фарми. Бамби је био дивљи мали анксиозни неурошичар који се ситашно њлашио свих животиња, укључујући човека. Показало се да је моуће ублажити и њеову дивљу природу и њеов ситрах шиме што бисмо га држали привијеној уза се колико год је то било неопходно да се саопри реакција ситраха. Наситавио сам га га привијам уза себе након што му је ситрах минуо да бих га привикао на људски контакт који не изазива ситрах. Ово је понављано свакодневно неко време и коначно се ситрах повукао. (Tomkins, 1962–92 [1]: 161)²

Овако би се могло описати и Томкинсово дело: узима се потенцијално застрашујућа и застрашена идеја или слика и она се држи колико год је пасуса потребно

² Број у загради после година издања је број тома Томкинсове студије из ког је цитат преузет. (Прим. прев.)

да се „сагори реакција страха“, а онда још много пасуса док се та идеја или слика не буде могла појављивати у тексту а да одмах не изазове ужас. Понављају се фразе, реченице, понекад и цели пасуси; странице су испуњене реченицама које синтаксички наликују једна другој (епистемички модалне нефактичке изјаве облика „могуће је да...“, „ако... може...“, „да ли због...“), реченицама које не представљају пример општег принципа већ узорак – набрајају могуће. Ово богато самостански повучено писање негује, умирује, допуњује, а затим поново покреће идеју. Бамби није једино што је престрашено на овој слици.

Током постдокторских студија на Харварду, Томкинс се подвргао седмогодишњој психоанализи на шта га је непосредно стимулисала озбиљна блокада у читању. Озбиљна блокада у читању: симптом чији назив никада раније нисмо чули, али је довољно чути назив да осетимо да нам је добро познат. Књига *Affect, Imagery, Consciousness* (Афект, слике, свесћ) оставља нарочит утисак због видљивих трагова интензивно проблематизованог вербалног процеса. Томкинсов вишедеценијски пријатељ, Ирвинг Александер, описао нам је у интервјуу како Томкинс пише, шест или седам брзих руком исписаних редова по страни „попут аутоматског писања“; и како би понекад на своје велико изненађење, након писања дужег одељка, у фиоци пронашао свежањ папира које је исписао месецима пре тога а у којима је дошао до истог сета закључака крећући од другачије полазне тачке. Ако запањујуће хетерогени текст књиге *Афект, слике, свесћ* често обухвата вишеструке гласове који се преклапају да би се пригушио ужас, то је мање у циљу смањења броја гласова већ зарад ограничавања њиховог простора преклапања како се оно не би раширило по већим одељцима дела. Структурно понављање ретко кад је прецизно, будући да се „могло би“ и „може“ и фразе у којима се појављују смењују без очигледног обрасца у пасусу чији ритмови подсећају на ритам Гертруде Стајн, још једне ауторке која свакако познаје задовољства набрајања:

Ако волиш да ће іледају а ја волим да ће іледам, ми бисмо моіли оствариіши іријаішан међуљудски однос. Ако волиш да іричаш а ја волим да ће слушам како іричаш, шо може донетіи обосірано задовољсітво. Ако волиш да се осетіиш обухваћено у заітвореном іросітору а ја волим да ће обухваішим рукама, ми можемо уживаіши у іосебној врсіши заірљаја. Ако волиш да ће іридржавају а ја волим да ће држим у наручју, ми можемо да уживамо у ішаквом заірљају. Ако волиш да ће љубе а ја волим да ће љубим, моіли бисмо да уживамо једно у друіом. Ако волиш да ће сисају или уједају а ја волим да ће сисам или уједам, моіли бисмо да уживамо једно у друіом. Ако волиш да іши ірљају кожу а ја волим да іши шо радим, можемо да уживамо једно у друіом. Ако уживаш да ће ірле а ја уживам да ће ірлим, шо може донетіи обосірано уживање. Ако уживаш да ће іоішчињавају а ја уживам да ће коніролішем, моіли бисмо уживаіши једно у друіом. Ако уживаш да іовориш о својим іскусівима и ідејама и іежњама а ја уживам да се інформішем о іскусівима, ідејама и іежњама друіих, можемо уживаіши једно у друіом. Ако уживаш да іричаш о ірошлосіи а ја уживам да слушам о ірошлосіи, моіли бисмо уживаіши једно у друіом. Ако уживаш да сіекулішеш и іредвіћаш будућност а ја уживам да ме о іоіме інформішу, можемо да уживамо једно у друіом. Ако желиш да будеш іоіуіш мене а ја желим да ме іши оіонашаш, можемо да уживамо једно у друіом. (Tomkins, 1962–92 [1]: 411–412)

Барем подједнако често колико пасуси допуштају читаоцу и писцу да *раге* – овде да уживају, али на другим местима у тексту да се љуте, или да се узбуди или постиде, или да изађу на сцену и изведу сценарија која захтевају афективне као и опажајне и меморијске способности – они допуштају и да се *не ради*:

Није ретко да две индивидуе, обе врло социофилне, моћу бићи несјособне за шрајни грушћивени однос збој љроменљивих улаћања у овај или онај шћи међуљудске инћеракције. Тако шћи можда жудиш за мноћо шћелесној конћакћиа и шћихој ойшћења а ја желим да љричам. Ти желиш да зуриш у дубину мојих очију, али ја осћварујем инћимносћ само у мраку у сексуалном заљрљају. Ти желиш да шће хране и брину о шћеби, а ја желим да се љокажем и да ме љледају. Ти желиш да шће љрле и да шћи шћрљају кожу, а ја желим да се разоћкривам само кроз размаћшрање моје живоћине филозофије. Ти желиш да се разоћкриваш кроз свој љоћлед на љприроду човека, али ја себе моћу осћољћишћи само саоћшћивањем своје сћшрасћи челику и шћраци комћјушћера који скоро да мисли као човек. Ти желиш да саоћшћишћи своја крајње лична осећања сћрам мене, али ја моћу да осћварим грушћивену инћимносћ само кроз заједнички дељено високо мишћење о врлинама нечеј сасвим неличној, као шћто је одређена шћеорија или љрана знања или аушомобил. (Tomkins, 1962–92 [1]: 413–414)

* * *

Силвана Томкинса смо први пут искусили када смо тражили неке корисне идеје на тему стида. У пејзажу преплављеном моралистичким или сентименталним предрасудама о ономе што је, насупрот томе, најнесталнија емоција, Томкинсове формулације запањују: својом оштрином и смелошћу, ширином и разборитошћу која у обесхрабрујућем контексту звучи скоро надреално. Томкинс сматра да стид, заједно са интересовањем, пренутошћу, радошћу, љутњом, страхом, болом, одвратношћу и, у његовим каснијим делима, презиром („немирисањем”) спада у основну групу афеката. Он заправо стид смешта на један крај афективног поларитета „стид–интересовање”, сугеришући да су пулсације катексе око стида, ни мање ни више, оно што или омогућава или онемогућава тако базичну функцију као што је способност да се буде заинтересован за свет.

Поћушћ одвраћносћи, [сћиг] делује шћек након шћто су акћивирани инћересовање или уживање и инхибира једно или друћо или обоје. Прироћђени акћивашћор сћида је нећоћћуно смаћење инћересовања или радосћи. Сћоћиа ће свака љрећрека даљем исћшраживању које делом смаћује инћересовање... акћивирашћи љосћићћено сћушћишање љлаве и очију и смаћишћи даље исћшраживање или соћсћшћено ексћонирање... Таква љрећрека може бићи шћо шћто нас изненада љоћледа неко ко је сћшран, или шћто желимо да љоћледамо или ойшћшћимо с друћом особом али одједном не можемо јер је сћшрана, или очекујемо да нам је љознашћиа али она одједном делује нећоћзношћо, или љочнемо да се смејемо али закључимо да се смејемо сћшранцу. (Tomkins, 1962–92 [1]: 134–135)

У овом излагању је нагласак на сћшраном, пре него на забрањеном или неодобреном, што је сродно нашој покретачкој интуицији да би феномен стида могао понудити нове начине за ометање наизглед скоро неизбежних навика мишћења

које Фуко групише под називом „репресивна хипотеза”.³ Савремена теорија и критика тврде крајње самоуверено да су овладале техникама за одлучно постављање смицалица репресивне хипотезе изван граница; а опет постали смо скептични према таквим тврдњама и због преовлађујућег морализма данашњих теоријских студија, мучних и можда чак без преседана по интензитету, и због његовог осиромашујућег ослањања на биполарни аналитички оквир који би се сасвим адекватно могао сажети као „помало субверзиван, помало хегемонијски”. Јасно је да ако и постоје подухвати који се могу подузети изван или поред репресивне хипотезе, они тешко да ће делити реторику школе послушног штенета о „добром псу и лошем псу”.⁴ У исто време, „стран”-ост из Томкинсовог излагања такође делује фино другачија од обујмљујућег, готово есхатолошког патоса који окружује стид у популарном дискурсу, где се он тренутно крајње темељно разматра: дискурсу покрета самопомоћи и опоравка и психологије сопства која их теоријски подупире.

И заиста, управо смо кроз филтер психологије сопства и психологије објектних односа први пут сусрели Томкинса; у мери у којој је популаризован, његов рад је представљан као нешто што нуди неку врсту мита о постанку (у стиду одојчета)

³ Разматрање репресивне хипотезе представља структурну тему у Фукоовој *Историји сексуалности* (в. Foucault, 1978).

⁴ Ево могуће таксономије најчешћих начина (не)разумевања Фукоовог разматрања репресивне хипотезе. Чини се да су данашњи теоретичари сигурни да разумеју да Фуко „каже да”:

(1) Нека верзија забране најважнија је ствар коју треба разумети, али она делује кроз *производњу* пре него кроз *елиминисање* ствари/врста особа/понашања/субјективности. (Ово је приступ, рецимо, у *Невољи с родом* Џудит Батлер.)

(2) Нека верзија забране најважнија је ствар коју треба разумети, али она делује кроз интернализовање и наоко својевољне механизме, пре него кроз спољне, спектакуларне механизме. (Тако је разумеју људи који *Историји сексуалности* приступају као просто наставку ранијих Фукоових дела као што је *Надзирајући и кажњавајући*.)

(3) Нека верзија забране најважнија је ствар коју треба разумети, али она делује кроз *вишеструке* канале/дискурсе пре него кроз *јединствени* закон.

(4) Нека верзија забране најважнија је ствар, али она делује кроз једну, трансцендентну забрану пре него кроз локалне, експлицитне. (Ово се појављује као нека врста лакановског фукоизма.)

(5) Нека верзија забране најважнија је ствар коју треба разумети, али она делује прерушавајући се у *природу*, тачније у есенцију. Природа и есенцијализам су, и увек су били, оне дефинишуће варке репресије и забране.

Неке последице таквих читања Фукоа:

Најважније питање које треба поставити о било којој културној манифестацији јесте, *субверзивна* или *хегемонијска*? Снажни морализам честа је одлика таквих читања.

Приказати (или чак устврдити) да нешто није „природно” или није „есенцијално” увек значи извести моћан чин.

Пронаћи натурализујуће или есенцијалистичке тачке у раду других људи увек је политички и интелектуално индикативно и то на очигледне начине. Свака културна манифестација мора се помно испитати да би се утврдило да ли је она, дубоко у сржи, *заиста* денатурализујућа (нпр. пародична) или *заиста* есенцијалистичка (нпр. „искрена”). Нагласак на епистемолошком постаје бесконачно упоран.

Структура испитивања у форми „субверзивно или хегемонијско?” захтева тотално опредмећивање статуса кво. Човеков однос према томе постаје реактиван, попут односа конзумента, док прихвата или одбија ову или ону његову манифестацију, драматизујући екстреме принуде и својевољног деловања.

за генетски наратив о индивидуацији и утврђивању порекла сопства. Томкинсова теорија афекта настала је 1955. из његових помних посматрања одојчета, а успео је да лоцира ране изразе стида у периоду (старости од око седам месеци) пре него што би одојче могло имати било какав појам о забрани. Многи развојни психолози, у одговору на овај закључак, сада стид сматрају афектом који највише дефинише простор унутар ког ће се развити осећај сопства; Франсис Брусек пише: „Стид је за психологију сопства оно што је анксиозност за психологију ега – основни афект” (Broucek, 1989: 369).⁵

У контексту наратива развоја објектних односа, оваква употреба Томкинса значајна је као један из репертоара начина којима таква психологија располаже за измештање фрејдовског нагласка на едипалности и репресији. Овим се, међутим, замагљује колико дело самог Томкинса остаје узвишено страно сваком пројекту приповедања о појави сржи сопства. Читалац који се подвргне читању четири тома Томкинсове студије *Афект, слике, свесћ* осећа како се алхемија случајног тако присно увезује с идентитетом да Томкинс почиње да делује као психолог кога бисте врло радо читали један на један с Прустом. Он више него одобрава како прустовску фасцинацију таксономијама особа тако и прустовску увереност да је највиши интерес таквих таксономија увек у стварању терена за потврђивање нетачности и за изненађење.

Карактеристично је да су код Томкинса ове склоности отеловљене кроз екстравагантне погодбе између различитих, ривалских дисциплина званих „психологија” у Америци од четрдесетих година двадесетог века па током и након шездесетих: експерименталне, клиничке и примењене психологије подједнако. Примењена је у овом случају у виду теорије личности: током свог вишегодишњег предавачког рада на Принстону, Томкинс је паралелно радио на развоју тестова личности за Службу тестирања у образовању, на пример, и написао књигу о тумачењу тематског теста аперцепције (*Thematic Apperception Test, TAT*) – књигу која је, како напомиње Ирвинг Е. Александер у свом биографском есеју, „веома добро примљена као интелектуално постигнуће, али сумњам да ју је ико икад користио да би научио како да протумачи резултат TAT-а” (Alexander, 1995: 253). Претпоставка о консолидованој сржи личности, која би се чинила подразумеваном у таквој дисциплинарној поставци, оспорава се, међутим, посвуда у Томкинсовом делу, и то и на најгрубљем и на најфинијем нивоу, мобилисањем у оквирима других дисциплина као што су кибернетика и теорија система или, такође свеприсутно, етологија, неуропсихологија,

⁵ У својој корисној антологији *Многа лица стида*, Доналд Л. Нејтансон износи хипотезу: „Разлику између одојчета пре тренутка стида (одојчета у тренутку будне активности, интересовања, узбуђења или уживања) и одојчета које одједном није у стању да функционише, саму ту разлику одојче може регистровати као значајно искуство које захтева пажњу и помаже да се дефинише сопство. Другим речима, износим тезу да је физиолошко искуство протоафективног стида главна снага у обликовању сопства одојчета, и да то и остаје током живота. Ако је то тачно, онда даље тврдим да је искуство стида код одраслих повезано са гениталношћу, самоизражавањем, физичким изгледом, читавим нашим конструктом о томе шта значи бити дражестан, првобитно и примарно просто зато што су епизоде стида доживљене током формативних година (како се ове друге психичке структуре успостављају у контексту успеха и неуспеха, позитивног афекта и стида као повремених пратиоца неуспеха) кључне за развој осећаја сопства” (Nathanson, 1987: 27).

перцепција и когниција, социјална психологија и далековиде серије поновних читања Фројда. Пол Гудман, Грегори Бејтсон, други плодни полимати сразмерно обележени америчким послератним тренутком, нису имали тако широк центар гравитације у дисциплинарној психологији (и тиме нису ни могли да изврше исти притисак на њу): прво објављивање Томкинсове теорије афекта било је на француском, у публикацији коју је уредила на други начин упоредива фигура, Жак Лакан.

Ова психологија је узвишено страна, закључили смо, развојној претпоставци или пропису сржи сопства; узвишено је *ошћорна*, могли смо додати, спрам такве претпоставке – осим што узвишеност лежи у узорној картографској раздаљини, не у дијалектичкој борби. Још ређе је у америчкој психологији хладноратовског периода чисто одсуство не само хомофобије већ било какве назнаке хетеросексистичке телеологије.⁶ Ово углавном прећутно и потпуно скрупулозно отпетљивање још је убедљивије кад се има у виду опсег и хетерогеност Томкинсових дисциплинираних извора: етологија, социјална психологија, психоанализа и тако даље, све су структуриране око фундаментално хетеросексистичких претпоставки, а свака је то на други начин. Опет се, међутим, чини да Томкинсово постигнуће не проистиче из усклађено антихомофобног пројекта (нити из било каквог јасног геј интереса, кад смо код тога), већ пре, готово једноставно, из проналажења другачијег полазног места.

Томкинсов отпор хетеросексистичким телеологијама заснован је на најосновнијим одредбама његовог разумевања афекта.⁷ Распознавање, на првом месту,

⁶ Нетипично експлицитан пример Томкинсовог антителиологизма:

Уста која сисају не могу да плачу. Ако се уста укомбинују са сексуалношћу, то ће произвести оралну заинтересованост за сисањем, уједањем или гутањем делова тела другог или читавог тела и заинтересованост да се буде сисан, уједен или прогутан и инкорпориран од стране другог. Не може бити сумње да су такве жеље честе... Није, како је Фројд изнео, нужно ограничено на предигру и подређено каснијим одраслим видовима сексуалног општења. Многи нормални одрасли људи пре користе гениталну интерпенетрацију као начин повећавања оралне жеље за инкорпорирањем или најраније жеље за повлачењем. Сексуални однос, као што ћемо видети, погодан је као средство за сваку варијанту инвестирања друштвеног афекта. Јасно је да је то једна од најзначајнијих авенија којом одрасла особа може да поново доживи физичку блискост са другом особом, да буде држана и подржавана, да јој се кожа стимулише, да се приљуби, да буде обгрљена и да обгрли, да се сједини тако да се разлика и раздаљина између сопства и другог на тренутак трансцендирају... За Фројда, најранији видови општења чинили су се практично инфантилним. Он је могао да толерише њихову појаву у одраслом препознавању и интересовању за објекат љубави као независан од сопства. Његова теорија имплицитно садржи вредносни суд да је рано општење беспомоћно, зависно, похлепно и слепо за одвојеност од објекта љубави и да као такво треба да се трансцендира током развоја и да буде перверзно ако се то не деси (Tomkins, 1962–92 [1]: 420–421).

⁷ Заснован на њима, али не и гарантован њима; отрежњујуће је видети како се, у одсуству Томкинсове пажње, хетеросексистичка телеологија може одомаћити чак и у раду експлицитно заснованом на његовом. Пример је студија *Сшид и њонос: афект, секс и рођење соисшва* Доналда Л. Нејтансона (в. Nathanson, 1992), посвећена Томкинсу, која садржи пасусе попут два наредна, незамислива у Томкинсовим делима:

Баш као што се већина облика живота може поделити у групе на основу рода, одрасли појединци теже да формирају парове због ових сексуалних разлика. Инхерентно систему који узрокује да се разликујемо по роду јесте и сила која ствара привлачност... Секс упућује на страствену привлачност

афективног система од нагонског система који га аналогно појачава прати то да, за разлику од нагона (нпр. за дисањем, за узимањем хране), „било који афект може имати било који 'објекат'". Ово је основни извор комплексности људске мотивације и понашања" (Tomkins, 1962–92 [1]: 347). Осим тога, одбијањем одредаба бихевиоризма, афективни систем у целини „нема јединствени 'излаз'" (Tomkins, 1962–92 [3]: 66) и, такође за разлику од нагона, „афективно појачавање индиферентно је према разлици између средства и циља" ([3]: 67). „За уживање је да би се уживало. Узбудљиво је да би се узбудило. Ужасавајуће је да би се ужаснуло и разбешњујуће да би се разбеснело. Афект потврђује сам себе са или без икаквог даљег референта" ([3]: 404). Управо ове спецификације теорију афеката чине тако корисним местом за отпор телеолошким претпоставкама разних врста историјски усађеним у дисциплине психологије.

Снага (како почиње да се чини) моћно дражесног „може" из прве од ових претпоставки, „било који афект може имати било који 'објекат'" – оно „може" које израња кроз томове као Томкинсов најмање необавезни израз – бар делом нараста из изузетно комплексног, изузетно експлицитног слагања биолошких и машинских модела у његовом схватању људског бића. Рано питање за њега било би: „Може ли се осмислити права хуманоидна машина?"

Док сам се бавио овим размишљањима, сусрео сам се са Винеровим раним радовима о кибернеетици... Није се мојло ујусићи у такав пројекат без концепција о вишеструким склоповима различитих ситејена независности, зависности, међузависности и контроле и трансформације једног другим.

Управо је ова генерална замисао једног дана крајем четрдесетих довела до мој првој разумевања улоге механизма афеката као одвојеног сусклоја који пак појачава. Умало да пагнем са столице од изненађења и узбуђења кад сам одједном схватио да њаника особе која доживљава ушеће прекидом вишталној дошока ваздуха нема никакве везе са самим аноксичним напонским сигналом [будући да поситејени губишак кисеоника, чак и када је смртоносан, не производи њанику]. Људско биће би мојло бићи, а често и јесте, претстрашено збој било чега под кајом небеском. Мало је шребало да се увиди да узбуђење само по себи нема никакве везе са сексуалношћу или плаћу и да је видљива урентност напонској ситема позајмљена од њејовој сусклоја с одговарајућим афектима као неопходним појачивачима. Фројдов и одједном се показао као шитар од њаица јер је сексуалност, што је он најбоље знао, најкаприциознији напон који се лако претвара у импешан деловањем ситида или анксиозности или досаде или беса. (Tomkins, 1981: 309)⁸

Приметите крајње карактеристичну аналитичку структуру овде. Оно што се чини да је смањење моћи приписане сексуалном нагону ипак одговара умножавању

између супротности, на активни процес који почиње као упаривање мушког и женског, уједињује их у сексуалном односу и резултира размножавањем и одржавањем врста. (260)

Постоје одрасле особе чији су унутрашњи животи лице које вришти на слици Едварда Мунка, пакао Пикасове *Гернике*, кошмарна узнемиреност симфоније *Доба анксиозности* Ленарда Бернстајна. То су измучени људи који су тражили прекид у бањама које су служиле као бордели за хомосексуалце, али који су умрли ужасном смрћу од AIDS-а. (426)

⁸ За објашњење које се тиче лишавања кисеоника, в. Tomkins, 1981: 322.

– коначном и конкретном умножавању, испоставиће се – различитих могућности сексуалне релевантности (у овом случају похрањене у одвојеним негативним афектима стида, анксиозности, досаде, беса). Сексуалност више није ствар укључено/искључено чије су две могућности означене као изражене или потиснуте. Сексуалност као нагон остаје овде обележена бинарним (потентно/импотентно) моделом; ипак њена повезаност с пажњом, с мотивацијом, или заиста с акцијом дешава се само кроз сусклоп с афективним системом описаним као систем који обухвата још неколико, и унеколико квалитативно другачијих, могућности него што су укључено/искључено.

Разматраћемо овај образац у оквирима Томкинсове навике слагања дигиталних (укључено/искључено) с аналогним (степенованим и/или вишеструко диференцираним) репрезентативним моделима и заступаћемо тезе у прилог велике концептуалне вредности ове навике. Ако се чини да се то структурно „римује” с оним што смо већ поменули као његову навiku слагања биолошких с машинским или компјутерским моделима људског бића, ипак морамо осудити (као што би то учинио Томкинс или заправо било ко од теоретичара система) даљу хомологију којом би се машина или компјутер могли поистоветити с дигиталном а биолошки организам с аналогном представом. Прећутна хомологија машина : дигитално :: животиња : аналогно (и сродно привилеговање машинско-дигиталног), показаћемо, веома је моћна структурна претпоставка за тренутну теорију и израћа нарочито снажно као рефлексивни антибиологизам. Али то представља лош инжењеринг и лошу биологију и води лошој теорији. Чак и ако претпоставимо да су информатичке машине и живи организми сасвим одвојене класе, свакако им је заједничко то да свако од њих обухвата хетерогену мешавину дигитално и аналогно структурираних репрезентативних механизма. С тим у вези, разлика између дигиталног и аналогног сама по себи све је само не апсолутна: може се користити аналогна мера, као код термостата или неурона, да се активира прекидач укључено/искључено, док обрасци или акумулација прекида „укључено/искључено” могу, као у моделу Доналда Хеба из 1949. године који приказује окидање неурона у мозгу, довести до формације комплексних аналогних структура.

У чланку из 1970. под насловом „Аналогна и дигитална комуникација: о негацији, означавању и значењу”, Антони Вајлден нуди следеће „смернице” на ту тему:

Пишање аналојној и дијиталној пишање је односа, не енишешетш.

Пребацивање с аналојној на дијитално [и обрнуто] неопходно је да би комуникација прешла одређене врсте граница. Комуникација великим делом – а можда и сва комуникација – несумњиво укључује консантно пребацивање те врсте.

Дијитална мисао је аналитичка и двовредносна; аналојна мисао је дијалектичка и многовредносна.

Дијитални систем је на вишем нивоу организације и стоја нижеј логичкој шииа од аналојној систему. Дијитални систем има већу „семиотичку слободу”, али ја на крају уређују правила аналојној односа између система, подсистема и суперсистема у природи. (Wilden, 1972: 188–189)⁹

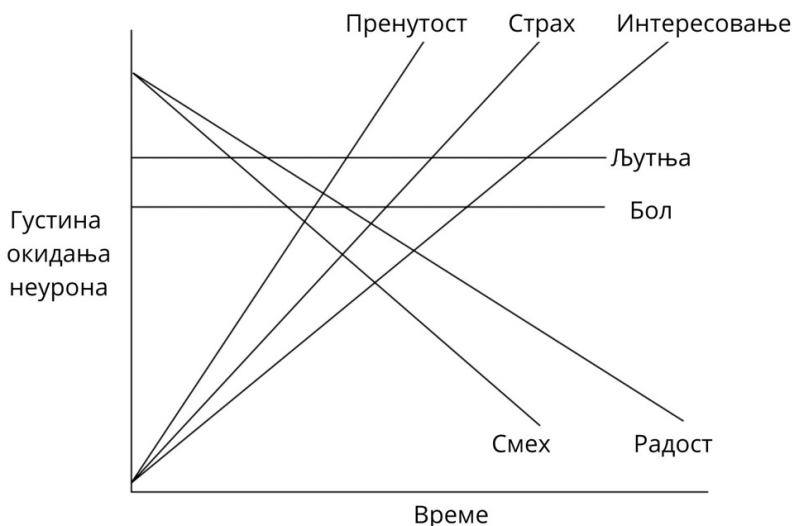
⁹ Текст је заснован на раду изложеном 1970. на симпозијуму о Леви-Стросу.

Томкинсова теорија афеката – као одраз интелектуалног тренутка блиског овом – зависи од бројних различитих врста укрштања између аналогних и дигиталних облика представљања. На пример, неки од афеката које он разматра структурирани су на следећи начин:

Разлику у активацији афеката објаснио бих помоћу три варијанте једног принципа – густине окидања неурона. Под густином подразумевам фреквенцију окидања неурона по јединици времена. Моја теорија предвиђа три одвојене класе активатора афеката, од којих сваки даље појачава изворе који их активирају. То су повећање стимулације, изједначавање стимулације и смањење стимулације.

Стога ће сваки стимуланс с релативно изненадним поочетком и најим повећањем у мери окидања неурона природно активирати реакцију пренутости. Како је приказано на Слици 1 (преузето из: Tomkins, 1981: 318), ако се мера окидања неурона увећава сторије, активира се страх, а ако још сторије, онда се природно активира интересовање. За разлику од тога, свако континуирано повећање нивоа окидања неурона, као код непрекидне гласне буке, природно ће активирати повик бола. Ако би била континуирана и све гласнија, природно би активирала реакцију беса. Коначно, свако изненадно смањење стимулације које редукује меру окидања неурона, као код изненадног смањења претеране буке, природно би активирало напругу у виду осмеха задовољства. (Tomkins, 1981: 317)

Слика 1. Графичка представља теорије природних активатора афеката

Можемо ли одгодити расправу о страху, болу и бесу које ће код читалаца окренутих теорији изазвати густина појављивања речи „природно” у овом пасусу? Или кад смо код тога, смеху с којим ће данашњи научно настројени читаоци регистровати редуktivност концепта „густина окидања неурона”? Уместо тога, желели бисмо да истакнемо начин на који се Хебово схватање окидања неурона као одвојеног (дигиталног) догађаја укључивања/искључивања, изазваног (аналогним) стимулансима који се могу квантификовати, опет аналогно квантификује, на Томкинсовом

графикону, преко димензије времена, али на начин који онда води до укључене/искључене (дигиталне) „активације” било ког од неколико одвојених афеката. Овај део Томкинсове теорије стога би се могао схематизовати као аналогно ? дигитално ? аналогно ? дигитално. Међутим, (дигитализујућа) схема пропушта да прикаже то да се Томкинсова теорија грана ка *многостручној вредности* (и у том смислу аналогном) схватању афекта: ако је укљученост/искљученост „окидања неурона” квалитативно неиздиференцирана, укљученост/искљученост активације афекта квалитативно је високо диференцирана. (Квалитативна диференцијација је увек, у неку руку, аналогна, јер, под један, у мери у којој постоје *различити* афекти, они одржавају захтев да буду представљени – нужно аналогно – путем графикана или мапе). Томкинс пише: „Општа предност афективног узбуђења до тако широког спектра нивоа и промена нивоа окидања неурона јесте у томе што појединца натера да се обазире на сасвим различита стања ствари *на различите начине*” (Tomkins, 1981: 318; емфаза додата). А „сасвим различита стања ствари”, треба да додамо, никада не треба схватити као чисто *спољашња* стања ствари: мада Томкинс овде користи нетипично поједностављен пример „гласне буке” да прикаже стимуланс, у његовом опусу густина окидања неурона буквално никада није директно превођење неког спољашњег догађаја који би се посебно могао изоловати као „стимуланс”. Уместо тога, она већ сама одражава сложено интерполирање ендогеног и екзогенног, опажајног, проприоцептивног и интерпретативног – узроке, ефекте, повратне реакције, мотиве, дугорочна стања као што су расположења и теорије, заједно са изразитим прелазним физичким или вербалним догађајима. Насупрот бихевиористима, Томкинс доследно тврди да релевантни стимуланс за афективни систем укључује унутрашње као и спољашње догађаје, чврсто закључујући да не постоји основа – а свакако не основа у виду унутрашњег наспрам спољашњег – за разлику у дефиницијама између одговора и стимуланса. Томкинс извештава о једном експерименту са стимулансом и одговором, на пример, на начин који сасвим поништава претпостављену једноставност искуства електричног шока, које је традиционално сматрано очигледно аверзивним стимулансом пар екселанс. „Требало је само слушати спонтане узвике током експерименталне серије”, пише он, „да се постане свестан тешкоће у изазивању једног и само једног афекта коришћењем онога што се чини пригодним стимулансом”. Једноставно снимајући говор својих испитаника у тренуцима кад су примали електричне шокове, он нуди карневалску деконструкцију наместо очекиваних „резултата”. Од циркуса афективних одговора на стимуланс наизглед истоветан са собом: „Осећај је као кад те тата плесне”. „Ви бисте пре сто година били некакав криминалац, зар не?” „Ако желите образац ужасавања, добили сте га.” „Ово није фер.” „О пацове, прекини; излуђује ме.” „Ја немам бог зна шта од овог – надам се да ви имате.” „Овај експеримент је глуп.” „Значи тако изгледа шок.” „Страх ме да ће ми припасти мука.” „Ја волим шокове.” „Занимљиво је допасти психологу у руке.” „Је л’ од овог треба да постанем опрезан?” „Ионако нисам хтео да будем шок-трупер.” „Ау, то трза... није болело.” „Изгледа као спорт с клађењем.” „Први пут те некако разлути.” „О Боже, заспаћу” (Tomkins, 1962–92 [1]: 193–198).

Раније смо напоменули да ће научно оријентисани читаоци највероватније устукнути пред редуktivношћу Томкинсовог кључног појма „густине окидања неурона”. Мада се чини да је идеја окидања неурона сама по себи у овом делу употребљена разумљиво, Томкинс наставља (током година након објављивања студије *Афект, слике, свесћ*) да се опире навођењу појединости о томе *где* или *на којим* (претпостављамо функционално специјализованим) неуронским локацијама се ово окидање дешава. Мада књига *Афект, слике, свесћ* иначе показује прилично много интересовања за церебралну локализацију, овај кључни концепт, густина окидања неурона, упорно третира мозак као хомогену масу која у најбољем случају има само потенцијал за развој локалне квалитативне специјализације.

Овакво схватање мозга, желимо да устврдимо, важно је за дефинисање Томкинсовог веома плодног историјског односа према ономе што називамо посебним тренутком „кибернетичког набора”, отприлике од позних четрдесетих до средине шездесетих година двадесетог века. Под „кибернетичким набором” подразумевамо тренутак у ком је научничко разумевање мозга и других животних процеса обележено идејом, могућношћу, *неизбежношћу* моћних рачунара, али стварни рачунарски мишић нових рачунара није доступан. Кибернетички набор је тако тренутак у теорији система – и такође, у директно сродном али не идентичном развоју, структуралистички тренутак. Заправо, наш циљ је да делом опишемо структурализам не као ону *погрешну ствар која се десила пре постојећег структурализма али је срећом директно довела до њега*, већ пре као део једног раскошног тренутка, раскошне интелектуалне екологије, као гештalt (који укључује и теорију система) који му је допустио да означава више различитих и занимљивијих ствари које су преживеле његову глатку путању у постструктурализам.¹⁰ Заступаћемо тезу да рана кибернетичка идеја о мозгу као хомогеном систему који се може диференцирати али првобитно није био диференциран јесте карактеристичан и веома плодан симбол многих до сад неостварених могућности овог интелектуалног тренутка.¹¹

Кибернетички набор би се могао описати као набор између постмодернистичких и модернистичких начина изношења хипотеза о мозгу и уму. Потенцијал за остварење буквално неограничене рачунарске моћи дали су нову драж концептима као што је повратна информација, која је била инструментално доступна у механичком дизајну дуже од једног века али која би, ако би се схватила као континуирано својство многих система, укључујући и биолошке, увела прилично неуклопив ниво сложености у дескриптивне или предиктивне прорачуне. Између времена кад је било незамисливо тестирати такве прорачуне и времена кад је њихово извођење постало уобичајено, постојао је период кад су се они могли раскошно замишљати

¹⁰ О овоме, видети тезу Венсана Декома да структурализам губи своја најзанимљивија дефинишућа својства скоро у истом моменту када постаје везан за књижевне студије (Descombes, 1980: 85–87).

¹¹ Веома корисна скорашња студија о том тренутку јесте *Кибернетичка трија* Стива Хајнса (в. Heins, 1991). Дело обликовано овим тренутком, али које је тек одскора прихваћено, укључује две књиге Умберта Матуране и Франсиска Вареле: *Самообликовање и коиниција: остваривање животиња* (Maturana and Varela, 1980) и *Дрво знања: биолошки корени људског разумевања* (Maturana and Varela, 1992).

– али су ипак замишљани са структурном елеганцијом, са интересовањем за концептуалну економичност средстава и моделирања, којима није било суђено (а наизглед није било ни потребно) да преживе увођење праве технологије.

Сугестивне листе које представљају тако изразито својство писања у књизи *Афект, слике, свесћ* чини се да носе траг овог тренутка технолошке имагинације. Са својим минималним и наизглед безначајним граматичким диференцијацијама, ставке на листама указују на могућност насумичних, буквално бесконачних пермутација, од којих су неке тривијалне, а неке изузетно значајне; указивање на чисти, неограничени опсег означава отисак радикалне евентуалности на могућим исходима. Ипак ставке на листи, далеко од насумичних, увек су пажљиво одабране да отворе и покажу нове видике, да представе нове *врће* могућих импликација укључених у сваку генерализацију. Оне се могу тумачити било као демонтирање било као указивање на нови таксономски рад. Томкинсове листе вероватно највише наликују дугим реченицама код Пруста где је спекулација о нечијем мотиву увијена у низ дугих паралелних реченица које почињу са: „Да ли зато што...; или зато што...; или зато што...”. Постмодерна синтакса која се чини да подрива саму могућност разумевања мотива, тиме што га умножава као механички и у бескрај, чини се да истим потезом нуди семантичке алате тако неоодољиво корисне да нас још маштовитије и дубље везују за локалне могућности индивидуалне психологије. Томкинсове листе евоцирају технолошки ураган који ће савладати и уклонити оно што је њима набројано; евоцирајући га, међутим, листе га такође истог момента заустављају или измештају. Питање није поједностављено ни редовношћу којом Томкинс у овим књигама једноставно понавља, дословно, неколико својих кључних примера – што је истрајавање које би могло сугерисати машинску међусобну замењивост делова у студији *Афект, слике, свесћ*, када не би још јаче евоцирало патос блокаде и њеног превазилажења, психичке економичности (како Томкинс каже) „сценарија богатства”, „опажајне похлепе” и повремених посрамљујућег сиромаштва ресурса, тако да дело нуди толико нових корисних својстава за разумевање.

Епитет „набор” чини се примењивим на кибернетички моменат делом зато што је теорија система, управо кроз свој тропизам у правцу слике неиздиференциране екологије коју је пак могуће диференцирати, имала као једну од својих великих репрезентативних предности способност да разматра како се *сћвари диференцирају*: како се квантитативне разлике претварају у квалитативне, како се дигиталне и аналогне представе прескачу или умећу једна у другу, шта чини неочекиване кризне линије између регија прорачунљивог и непрорачунљивог којима је суђено да прерасту у теорију хаоса, и тако даље. Тамо где је когнитивна психологија покушала да процесе ума учини сасвим транспарентним с тачке гледишта когниције; где је бихевиоризам покушао да исто то учини с тачке гледишта бихевиоралног „исхода”; где је психоанализа профитирала од концептуалне елеганције једног граничника (репресије) између једне континуиране „свести” и једног „несвесног”; Томкинсова афективна теорија насупрот томе нуди мноштво места продуктивне непрозирности. Вредновање повратне информације у теорији система такође је, на крају крајева, нужно и вредновање грешке и слепила као нечега што производи, нарочито, *сћруктуру*. Сетите се, на пример, „перцептрона” Франка Розенблата, који

је у том раном тренутку био осмишљен да сам себе подучава томе како учити управо путем покушаја и погрешке. Његови теоријски принципи отишли су у наводни заборав с појавом далеко ефикаснијих рачунара, да би недавно поново испливали тек у оквирима конекционизма и паралелног дистрибуираног процесирања. Како пише Томкинс, истински застрашујућа човеколика машина

био свој прилици би захтевала релативно беспомоћно одојаштво након којеј следи растућа компетенција током детињства и адолесценције. Украјко, било би му потребно време да научи како да учи правећи грешке и исправљајући их. Ово је сасвим јасно и то је један од разлога ограничењности наших садашњих аутомата. Њихови творци су њима намерно неопходни да стварају и нејују механизме који почињу у стању беспомоћности, збуњености и грешке. Конструктор аутомата је претерано заштитнички настрон, претерано захтеван родитељ који је и сувише задовољан претераним развојем својих дела. Чим успе да преведе људско постојање у метал, шраку и електрику, он је одушевљен изведбом своје умотворине. Такав претерани развој суштински гарантује ниску брзину промене способности учења код његовог аутомата. (Tomkins, 1962–92 [1]: 40)

Томкинс наглашава да увођење непрозирности и грешке само на когнитивном нивоу не би било довољно чак ни за моћну когницију. О афективном систему пише:

Најласили смо двосмислености и слејило овој примарној мотивационој систему да бисмо истакли оно што сматрамо неопходном ценом коју мора плаћити сваки систем који своје главне енергије треба да потроши у мору ризика, учећи кроз грешке. Постизање коинитивне моћи и прецизности захтева мотивациони систем који није ништа мање пластичан и храбар. Коинитивни корази ограничени су мотивима који их покрећу. Коинитивну грешку, која је неопходна у коинитивном учењу, може направити само онај ко је способен да почини мотивациону грешку, тј. да потрешу у вези са социјалним жељама, њиховим узроцима и исходима.¹² (Tomkins, 1962–92 [1]: 38–39)

Стога је неефикасност усклађивања између афективног система и когнитивног система – и између било којег од њих и нагонског система – оно што омогућава учење, развој, континуитет, диференцијацију. Слобода, игра, корисна својства, само значење проистичу из мноштва узајамно нетранспарентних могућности за небивање у праву у вези с објектом – и, самим тим, са собом.

* * *

Али вратимо се на Слику 1. Важно је то што се многовредностност овог аналогног система односи на више од два, али и на коначно мноштво вредности или

¹² Рачунари конструисани према таквим протоколима „били би далеко занимљивији од наших данашњих рачунара, али би такође имали и одређене мане. Били би у стању да не врше прорачуне за конструктора дуже временске периоде кад им други рачунари шаљу поруке, кад се уплаше претерано жестоких флукуација у изворима електричне енергије, кад, пошто су безуспешно покушали да реше тада нерешиве проблеме, постану потиштени, или кад постану манични од осорног лажног самопоуздања. Укратко, не би представљали обестеловљену интелигенцију помоћног мозга већ механичку интелигенцију интимно везану за комплексне намере самог аутомата” (Tomkins, 1962–92 [1]: 119).

димензија (као, на пример, на мапи, север, југ, исток, запад) – мада, као код било које аналогне представе, може постојати безброј градација дуж коначно одређених димензија.¹³ Довољно често и довољно банално својство великог броја представа; ипак чини нам се да чињеница да је једна афективна теорија структурирана као ова што је, према коначном мноштву ($n > 2$) вредности, заправо представља срж отпора с којим се она сусреће од стране тренутних мислећих рутина „теорије”, или разјашњења које им може понудити. Отпор се дешава јер се чини да постоји неко снажно пријањање између одреднице „коначно мноштво ($n > 2$) вредности” и оне речи која зауставља разговор, *прирођено*. (Мада се у Томкинсовом делу показује да се то пријањање може спектакуларно разредити – може се разредити, можда, управо слагањем и сталним узајамним прекидима биолошких и машинских модела.) Некако је тешко држати се концепта од осам или тринаест (а опет не бесконачно много) различитих врста – било чега важног – без биолошког модела ту негде при руци. Ово пријањање би и те како могло да буде историјски догађај, као да је некакав моментум модерности (назовимо га монотеизмом? назовимо га реформацијом? назовимо га капиталистичком рационализацијом?) тако испразнио концептуални простор између два и бесконачно да му је можда и потребна инертна фриксија биологизма како би тек натукнуо могућност поновног насељавања тог простора. Нама уопште није у интересу да минимализујемо континуирану историју расистичких, сексистичких, хомофобних или на други начин насилних биологизама, нити ургентност њиховог разоткривања, што је била главна тачка оптужнице у тако много савремених пројеката критике. У исто време, плашимо се – са успостављањем *аутомајској* антибиологизма као непромењиве централне поставке „теорије” – губитка концептуалног приступа читавом домену мисли, аналогном домену коначног мноштва ($n > 2$) вредности. Приступ овом домену важан је, између осталог, за омогућавање политичке визије разлике која би могла да се одупре и бинарној хомогенизацији и бесконачним тривијализацијама.¹⁴

Као пример тога како се афект третира у данашњим рутинским праксама теорије, могли бисмо да погледамо недавно објављену студију Ен Цветковић *Mixed Feelings: Feminism, Mass Culture, and Victorian Sensationalism* (*Помешана осећања: феминизам, масовна култура и викторијански сензационализам*, 1992). Бирамо овај пример не зато што књига није интелигентна или корисна – она то апсолутно јесте – већ пре зато што се чини да њено постигнуће почива на узорно јасном и објашњеном

¹³ Стога би тачка на мапи могла да буде „ $\sqrt{2}$ степена источно од 40°N 80°E” без захтева за успостављањем нове координате компаса.

¹⁴ Бенедикт Андерсон, на пример, пишући 1965. године, описује комплексне преносе између многовредносних и двовредносних система значења у јаванској култури. Он описује „стварну легитимност широко опречних друштвених и психолошких типова” коју нуди „богата разноликост конкретних модела” у древној, популарној и распрострањеној митологији *вајанја* и анализира механизме којима овај опсег коначног мноштва ($n > 2$) модела може тежити да буде апстрахован у ланац бинаризама, под притиском монотеизма, национализма, комерцијалног урбанизма и конкурентских формалних структура филма (Anderson, 1965: 26).

Дискусија представљена у овом раду, о издубљеном простору у савременој теорији између два и бесконачно делом је покушај да се настави рад на питањима покренутим Аксиомом 1: „Људи су различити једни од других”, у: Kosofsky Sedgwick, 1990: 22–27.

односу према неколико теоријских струја (психоаналитичкој, марксистичкој, фукоовској) које су у њеној основи.¹⁵ Даље је необична само по томе што своју аргументацију заснива на теорији афекта која постаје експлицитно средиште књиге. Међутим, та централна теорија, чији је циљ „политика афекта која не почива на есенцијалистичкој концепцији афекта” (Cvetkovich, 1992: 25), веома је површно одређена:

Поуиш сексуалношћи, афект ш треба разумети као дискурзивно конструиран. (Cvetkovich, 1992: 30)

Ја претпостављам не само то да је веза између сензацијског догађаја и телесних сензација конструирана пре него природна, већ и то да је наводна природност телесне сензације или афекта и сама конструкт. Поуиш сексуалношћи и других физичких процеса, афект није предискурзивни енטיцит, што је чињеница често замишљена конструисањем афекта или телесних сензација као природних... Осим тога, ако афективни одговори нису тако природни каквим се чине, онда би конструисање афекта као природног могло заиста бити део дискурзивног апарата који обавља посао онога што је Фуко описувао као дисциплиновање тела. Дисциплина је моћна управо зато што функционише као да је природна пре него наметнућа. (Cvetkovich, 1992: 24–25)

Мада Цветковић предузима ово испитивање у име „теоријског разматрања афекта” (што је наслов једног од првих поглавља у књизи), није одмах јасно зашто би њено прилично минималистичко одређење да је афект „дискурзивно конструиран” пре него „природан” полагало право на статус теорије. Тачније, осим ако се управо то одређење данас не сматра нечим што ће било шта начинити теоријом. Уместо да уведе или сумирају неку праву теорију афекта, ове реченице теоријски разматрају афект у смислу да га заокружују и утерују у велики тор онога за шта је већ прихваћено да чини главнину Теорије. Жиг на тој главнини неумољиво је читљив: теорија је готово почела да се просто поклапа по опсегу са тврдњом (не можемо је пречесто поновити) да то није природно. Изванредна тврдња овде представљена као очигледна: „Вредност [права вредност!] теорије, као и вредност историјске анализе, лежи у њеној способности да оспори претпоставке о 'природи'” (Cvetkovich, 1992: 43–44).

Према нашој досадашњој аргументацији, могло би се очекивати да је овај рефлексивни антибиологизам пратилац неколиких навика изношења аргумената

¹⁵ Зашто, питали су нас, користити прву књигу као једини пример у артикулисању ове аргументације, уместо упућивања поименце (а наравно, именâ би могло бити милион, међу њима и Сецвик) на друге теоретичаре који су дубље уроњени у ове рутине теорије и заиста непосредније одговори на њихову популаризацију? Истрајавамо у овој неотесаности из два разлога. Прво, за овај есеј предвидели смо једну гешталт стратегију укључивања читалаца у изненадну опажајну реорганизацију и неочекивано самопрепознавање – лично пре свега – у вези са неким критичким праксама које би се тиме могле ефикасно онеобичити; да смо именовали више теоретичара о којима ће многи читаоци већ имати неко мишљење, наша стратегија не би имала шансе за успех. Друго је, међутим, да књигу Ен Цветковић има смисла сагледати (пored многих других начина на који се она може сагледати) управо као прву књигу, проистеклу из дисертације – као, тачније, обред прелаза чије конвенције могу најбоље да драмски прикажу економију преносивости (између академских генерација, као и дисциплина), чиме се ми овде бавимо.

које ће бити у наизглед парадоксалном односу с наведеним принципима из студије Ен Цветковић.

1. Фукоовска неодобравања „репресивне хипотезе“ биће готово истог момента трансформисана у бинарно представљене, крајње моралистичке алегорије о субверзивном наспрам хегемонијском, о отпору наспрам моћи. „Ако је афект историјски конструисан, он онда може постати, како Фуко сугерише за сексуалност по правилима репресивне хипотезе, не механизам за ослобађање сопства већ уместо тога механизам за обуздавање и дисциплину сопства” (Cvetkovich, 1992: 31). „Ако афект може да буде извор отпора, он је и... механизам за моћ” (Cvetkovich, 1992: 40). „Фукоово запажање да отпор није са спољашње стране моћи значи да ови домени могу да буду и средства отпора и средства наметања моћи” (Cvetkovich, 1992: 41).

2. Номинално неодобравање питања о *есенцијалној истини* постаје основа за константно призивање и детективски помно испитивање наводних истинитих тврдњи других – тврдњи парафразираних и представљених најискључивије могуће. Једна од стожерних речи из аргументације Ен Цветковић јесте „гарантовати”; на пример: „везе између личне и друштвене трансформације нипошто нису загарантоване” (1); „викторијански роман се не мора бранити да би гарантовао могућност друштвене трансформације” (Cvetkovich, 1992: 41); „не може се рачунати на то да ће афект гарантовати субверзивне тенденције текста” (Cvetkovich, 1992: 34). Онтолошке опције су редуковане на гарантује наспрам не гарантује; чак и ако искључимо чудновато конзумеристички призив, ово радикално огрубљивање односа са истином значи да епистемолошки нагласак аргументације Ен Цветковић уместо да постане опуштенији постаје још непопустљивији. На пример, она, на карактеристичан начин, након много дедуктивног рада опажа да је разматрање масовне културе које нуди Фредрик Џејмсон „сумњиво есенцијалистичко по својој концепцији афекта” (Cvetkovich, 1992: 29). Сумња пребива у читалачком оку, не у читаном тексту; али то је чест развој догађаја ових дана, тај чудни преображај од антиесенцијалисте до приватног детектива.

3. Можда крајње необично за теорију афекта, ова теорија не садржи осећања. Афект се третира као јединствена категорија, са јединственом историјом и јединственом политиком. Нема теоријског простора за било какву разлику између, рецимо, забављености, одвратности, постиђености и побеснелости. По аналогiji са Фукоовим наративом о сексуалности, Цветковић упућује на модерну „историју конструисања афекта као носиоца значења, што је очигледно... у осамнаестовековним романима о осећајности и сентименталности и у нагласку на осећањима у романтичарској поезији” (Cvetkovich, 1992: 30–31). Нека посебна осећања? Очигледно не. Узвишено је, да узмемо други пример, описано као „висококултурна верзија афекта” (Cvetkovich, 1992: 35) (неког посебног афекта?). А импликација коју Цветковић износи кроз целу студију јесте да се жанрови разликују не према врстама афекта које могу призвати или створити већ, далеко једноставније, по присуству или одсуству неке предметљене материје зване Афект.

Засигурно, одсуство различитих афеката из ове теорије афекта није никакав превид. То, напротив, представља теоријску одлуку: као да оно што је представљено коначно не би могло *бићи* „теорија” ако би направило било какав дефиницијски

простор за квалитативне разлике међу афектима. Не би ли, на крају крајева – замишљамо пропитивање на сваком већ уходаном постдипломском семинару – не би ли то било ризиковање есенцијализма ако би се афекти схватили као квалитативно другачији један од другог? Да, свакако би. Заправо, ако смо у праву када изнесимо хипотезу да је цео аналогно структуриран домен мисли од *коначној мноштва* ($n > 2$) *вредности* данас доступан само у неком односу према биолошким моделима и да су концепти *есенцијалној*, *природној* и *биолошкој* сад већ постали теоријски стопљени путем неког историјског процеса,¹⁶ онда свакако апсолутно има смисла да ће „теорији” структурираној пре свега око хиперопрезног антиесенцијализма и антинатурализма неумољиво требати жртвовање квалитативних разлика између, у овом случају, различитих афеката. Хигијена тренутног антиесенцијализма наизглед зависи од строгог придржавања (грешком машински идентификованог) модела дигиталне представе „укључено/искључено”; у мери у којој су „теоризовани”, афекти морају да се претворе у Афект.

Да, поновили бисмо, у овом историјском тренутку свака дефиницијска инвокација аналогно замишљених, квалитативних разлика, у облику коначног мноштва ($n > 2$) вредности, заиста носи ризик од репродуковања биолошки оријентисаног есенцијализма. Али далеко од тога да је тај ризик уклоњен чак и најсавеснијом праксом дигитализације. Есенцијализам који се придржава дигиталних модела структуриран је другачије од есенцијализма аналогних; али у овом тренутку, он је вероватно тим опаснији – управо зато што, по тренутним рутинским праксама теорије, није препознатљив као есенцијализам. Есенција је премештена, по овим рутинским праксама, са аналогне могућности *коначних вишесјруких квалитативних разлика*, на неко претходно место где се *неиздиференцирани* ток изворне материје или енергије (бесконачно) *укључује* или *искључује*. Видети ово друго као мање есенцијалистичку метафорику од претходног одражава, устврдићемо, само уобичајено привилеговање дигиталних модела погрешно изједначених с машинском у односу на аналогне моделе погрешно изједначене с биолошким.

На пример, мада Цветковић не разматра научна поимања афеката која прећутно подупиру њену аргументацију – можда чак ни не зна да делују – њена теорија афекта у великој мери је подударна са одређеном теоријом емоција која је постала широко прихваћена са ширењем когнитивне психологије. Уистину, чини се да њена употреба ове теорије без навођења сведочи о томе да је она постала део „здраворазумског” консензуса актуелне теорије. То такође представља, заправо, актуелни (мада и даље оспоравани) здрав разум когнитивне науке, како се и види из сасвим некритичког преношења у *Oxford Companion to the Mind* (Оксфордском зборнику о уму, 1987).

Ајсолућно најзначајнији допринос [сјудгијама емоција]... дао је Сјенли Шахшер... Он је изнео тезу да је само ојшће сјање висцералној узбуђења пошребно за доживљај емоције:

¹⁶ Нагласили бисмо, путем *историјској* процеса: код Платона су, на пример, есенцијално, биолошко и природно веома далеко од претпоставке да су једнаки. На ово нам је указао Тимоти Гулд. Важно распакивање ових термина обавила је Џенет Хели у раду „Сексуална оријентација и политика биологије” (в. Halley, 1994).

шј. да различити емоционални доживљаји проистичу из исте висцералне позадине. Следеће је претпоставио да, у ствању висцералној узбуђења, појединац ће своја осећања описати преко сјознаја (мисли, прошлих искушава, сигнала из окружења) дослујних у то време... Висцерално узбуђење се сматрало неопходним условом за емоционални доживљај, али је квалитет емоције зависио од когнитивних, ојажајних вредновања сјолној свећа и унутрашње ствања... Актуелна мудрост би указала на то да свака неусклађеност, сваки прекид очекивања или намераваних акција, производи неиздиференцирано висцерално (аутономно) узбуђење. *Quale* наредне емоције шда ће зависити од шренућкој сјвања вредновања (анализе значења, процене) шренућкој сјвања ствари... [Емоције] нису нужно остваци наше пресацијентске прошлости, већ пре пресцтављају важне одлике активної, шрајајуће и мислеће људској бића. Новина, неусклађеност и прекид стварају висцералне одговоре, док наш когнитивни сјстем шумачи свећ као прешећи, усхићујући, засшрашујући или љун радост. Људски свећ је љун емоција не зашто шшло смо животиње у срцу, већ зашто шшло је још љун сигнала који усхићују или преше и прејун гојаћаја и људи који производе неусклађености и прекиде. (Gregory, 1987)

Лако је видети због чега ова теорија афекта изгледа тако сродна „теорији”. „Неусклађености и прекиди” у неиздиференцираном току „узбуђења” имају охрабрујуће механички призиву налик Морзеовој азбуци: овде нема никакве опасности од сусрета са заблудом да би представа могла бити у било каквом неарбитрарном односу са представљеном ствари. Осим тога, чини се да је простор за дискурзивну друштвену конструкцију афекта гарантован забелешком да (будући да нисмо „животиње у срцу”) сирови материјал нашег узбуђења јесте бесконачно погодан за обраду од стране потпуно акултурализоване когнитивне способности.

Ако ишта, предвиђамо да ће овај приказ читаоцима из области критичке теорије звучати шoliko беспрекорно да је можда корисно да вас подсетимо како он ипак задржава (да не кажемо и горе) извесну контраинтуитивну снагу. Дакле запитајте се: колико вам треба да, након што вас у току ноћи пробуди (а) изненадна бука, или (б) сексуално узбуђење, когнитивно „анализирате” и „процените” „тренутно стање ствари” довољно добро да бисте својој емоцији приписали одговарајуће *quale*? Односно, колики је временски заостатак од момента прекида спавања до („наредног”) момента када можете да оцените да ли је оно што доживљавате препуштање уживању или смртни страх?

Али без обзира на то да ли је овај когнитивни приказ емоције *истинит*, оно што желимо да нагласимо јесте да он није мање *есенцијалистички* од приказа, попут Томкинсовог, који у телу лоцира неки важан део разлике међу различитим емоцијама. „Неиздиференцирано висцерално узбуђење” ни у ком смислу није мање биолошки засновано од диференцираног узбуђења, и поред све антидарвинистичке жеље овог чланка да дисасоцира хомосапијенса од „наше пресапијентске прошлости”. Биологија на коју се алудира је, међутим, другачија: она је далеко потпуније прожета картезијанским дуализмом ум/тело. Заправо, „неиздиференцирано висцерално узбуђење” указује на изразито хомогену, трому и непокорну телесну есенцију, која за чудо није артикулисана структурама или процесима који укључују информације, повратне реакције и представе. Сви они су, уместо тога, приписани посебној, обестеловљеној и привремено одвојеној „когницији”. И поред све своје

антибихевиористичке намере, такав приказ имплицитно зависи од строге бихевиористичке сегрегације стимуланса од одговора, чак и када пропагира ту концептуалну сегрегацију као хуманистички здраворазумску.

Било би уверљиво сагледати разноликоост теоријских језика из двадесетог века као покушаје, сагласне са овим, да се детоксикују вишкови из тела, мисли и осећања свођењем вишеструких есенцијалистичких ризика аналогне представе на једну једину неисказано есенцијалистичку извесност једног или другог преклопника за укључивање/искључивање. Лакановски рачун о фаличком присуству или одсуству био би тек најеклатантнији од њих; али критика Лакана, као и буквално било који облик постструктурализма, и многи други пројекти политичке критичке мисли, показују исту структуру. Ми не желимо да умањимо значај, продуктивност, или чак оно што може бити задивљујућа суптилност мисли која поприма тај облик. Али она је и даље попут скенера или копир-машине која може да изради репродукцију било ког уметничког дела у 256.000 нијанси сиве. Колико год сићушно суптилне да су разлике које истиче, постоје кључна знања која једноставно не може да пренесе без опреме за решавање грубо редукутивне могућности да је црвено различито од жутог опет различито од плавог.

Антибиологизам данашње теорије претпоставља, како смо рекли, да само удаљеност било које теорије од биолошке (или, погрешном импликацијом, аналогне) основе може омогућити верно приказивање „разлике (индивидуалне, историјске и кроскултуралне), евентуалности, перформативне снаге и могућности промене”. Ипак нема разлога да се верује да нужно аналогни модели палете боја или, да кажемо, периодног система елемената ограничавају разумевање разлике, евентуалности, перформативне снаге или могућности промене. Ми смо доиста заступали тезу да они могу бити незаменљиво кључни за приступ одређеним важним опсезима разлике. Не постоји избор на чекању, код вредновања теоријских модела, између есенцијализма и не-есенцијализма. Али зашто се ограничити на дигитални модел избора? Репертоар ризика – палета боја различитих ризика – периодни систем елемената афективног система који се могу бесконачно прекомбиновати – комплексно, вишеслојно јуфка-тесто аналогног и дигиталног: то су модели које смо, захваљујући Томкинсовом делу, жељни да применимо.

* * *

Ако, како то Томкинс описује, спуштање очних капака, спуштање очију, обешена глава представља став стида, то би такође могао да буде и став читања – читања мапа, часописа, романа, стрипова и тешких томова психологије, ако не билборда и саобраћајних знакова. Ми (они од нас за које је читање било или јесте кључни облик интеракције са светом) познајемо моћ овог става која ствара поље сила, ону врсту коже коју пука текстуална пажња може да истка око тела које чита: бучна аутобуска станица или авион могу се искључити из свести, немогућа континуирана сцена се може одбити, досадни монолог у учионици игнорисати и ништа од овога није потпуно обухваћено одређеним погубним схватањем читања као бега. Бега од чега? „Стварног света”, наводно, „одговорности” за „деловање” или „извођење” у том свету – ипак ова читалачка поза региструје се као екстровертност барем колико

и интровертност, као јавна и лична: све што читалац треба да уради да би ово искуство „унутрашњег живота” претворио у изведбу која се чује јесте да почне да чита наглас. Чак ни ово не мора да буде неопходно: Фројд нашу некадашњу фасцинацију приказом детета у потпуности обузетог игром повезује са „примарним нарцисизмом”, као да нешто у вези са континуираном и интензивном заокупљеношћу просто *јесће* театрално, транс који сам баца у транс. Додатна светлуцавост тела као пластична фолија омотана око тела-и-књиге или тела-играчког/радног окружења, оштро и јасно оцртава спону или композицију, чинећи фигуралним не бег или одвајање већ пажњу, интересовање.

Како афект стида мотивише теоријски пројекат као што је овај овде? Упечатљиво је да је у Томкинсовом делу стид узорни афект за теорију. Појам „теорија” се заиста први пут појављује у другом тому дела *Афект, слике, свесћ* код одељка „Производња тоталног увезивања афекта и стида наизглед безазленим и добронамерним родитељским деловањем”, у „вињети” која приказује „нашег јунака”, „дете чија је судбина да му сваки афект буде тотално везан за стид” (Tomkins, 1962–92 [1]: 163). Томкинс износи као хипотезе низ мучних сцена у којима је дете посрамљено тако да не изражава узбуђење, бол, љутњу, страх, одвратност, па чак ни стид; путем свештије компресије, сумирајући, именујући и распоређујући, наш јунак темељно разрађује ове сцене у теорију стида. Когнитивна и афективна (за Томкинса, ови механизми укључују многе врсте међузависних трансформација),¹⁷ теорија афекта има две компоненте: „Прво, она укључује испитивање свих пристижућих информација да би се утврдила њихова релевантност за одређени афект, у овом случају, стид и презир. То је когнитивна антена стида. Друго, укључује низ стратегија за излагање на крај са разним непредвиђеним облицима стида и презира да би се стид избегао ако је могуће, или да би се ублажио његов утицај ако се не може избећи” (Tomkins, 1962–92 [1]: 166). Што је теорија стида јача, то она више кошта особу која је одржава („Теорија афекта мора да делује да би била слаба”),¹⁸ а њене антене стварају

¹⁷ „Разлика коју смо направили између когнитивне половине и мотивационе половине мора се схватити као крчка разлика између трансформације и појачавања као специјализованог типа трансформације. Когниције груписане заједно са афектима постају вреле и ургентне. Афекти заједно груписани са когницијама постају боље информисани и паметнији... Појачавање без трансформације било би слепо; трансформација без појачавања била би слаба” (Tomkins, 1962–1992 [4]: 7).

¹⁸ Томкинс износи тезу да мера јачине теорије није то колико добро она избегава негативни афект или проналази позитивни афекат већ величина и топологија домена којег организује и њене методе одређивања тог домена. Пример слабе теорије који често наводи јесте оно што многим од нас омогућава да улицу прелазимо без страха: оне групе поступака сумираних фразом „погледај лево и десно пре него што пређеш” које омогућавају појединцу да се понаша као да се плаши да би избегао стварно искуство страха – „афекат који делује с раздајине” (Tomkins, 1962–1992 [1]: 166). Слабост ове теорије је њен ограничени домен, можда испрва схваћен као да укључује само прелажење улице где човек правило прво научи као дете, што бива аналогно проширено да укључи прелажење других улица или пролаза налик улицама, онда проширено још више да укључи вожњу бицикла или аутомобила. Размотрите случај где ова слаба теорија постаје јака: „Ако појединац не може да пронађе правила по којима може да пређе улицу а да не осети анксиозност [рецимо, због низа несрећних случајева], онда ће његове стратегије избегавања нужно постати све раширеније. У тим околностима појединац мора бити приморан, прво, да избегава све прометне улице и онда да излази само касно ноћу кад има мање саобраћаја; коначно, остајао

више „аспеката било које ситуације везаних за стид... постају фигуралне у надметању с другим аспектима релевантним за афект у истој ситуацији” (Tomkins, 1962–92: 165); тачније, теоретичар тим чешће погрешно препознаје, замишља, види или се усредсређује на – стид.

Али зашто се стид овде узима за пример? Зашто је концепт „теорије афекта” – замишљен да буде врло уопштен по својој дефиницији као „поједностављени и моћни резиме веће групе афективних искустава” (Tomkins, 1962–92: 165) – првобитно развијен у поглављима о понижењу? У одељку под насловом „Стид од теорије стида”, који је директно пратио виџету изнад, Томкинс наводи неколико могућих алтернативних теорија, од којих би свака, у истој ситуацији, пробудила бол, страх, или уживање; али ми због статуса примера додељеног стиду верујемо да, за Томкинса, не само стид већ и теорија потичу од теорије стида. Разлог због ког би ово могло да буде тачно јесте то што су стид и теорија делимично аналогни на одређеном нивоу дигитализације. Вајлден пише: „Гештalt је створен одлуком да се одређена разлика представи дигитално, тако да се формира разлика између фигуре и тла. Заправо постоји одлука – која може бити неуронска или свесна или несвесна или навика, или научена, или нова – да се уведе одређена граница или оквир у аналогни континуум” (Wilden, 1972: 174). Свака теорија, да би била теорија – да би барем делимично или привремено одредила домен – захтева или производи фигуралне/основне односе, функцију онога што Томкинс назива „когнитивном анте-ном” теорије. Стид се, заједно са презиром („немирисањем”) и одвратношћу, разликује од других шест афеката Томкинсове графичке представе теорије унутрашњих активатора афекта (видети Слику 1) и заправо није укључен у овај графикон. Док се сви други – пренутост, страх, интересовање, љутња и радост – активирају одређеном „фреквенцијом окидања неурона по јединици времена” представљеном правом линијом неког (позитивног, негативног или нултог) нагиба, стид се, попут одвратности и презира, активира цртањем линије границе или препреке, „увођењем одређене границе или времена у аналогни континуум”. Односно, стид укључује гештalt, илузију патке уместо зеца интересовања (или уживања).

би унутра, а ако би његову кућу ударио ауто, морао би да потражи уточиште у дубљем склоништу” (Tomkins, 1962–92 [1]: 169). Јака теорија није успешнија у „спречавању доживљаја негативног афекта”, овде страха, од слабе теорије; у овом случају је сасвим супротно. И когнитивне антене теорије и превентивне стратегије су се промениле. Овај појединац је научио да много више ствари убраја у улицу: овај јаки теоретичар страха увек је спреман да повуче линију која шири домен његове теорије. „Дигитална разликовања уводе РУПЕ у континууме... док аналогне разлике... ПУНЕ континууме”, пише Вајлден (Wilden, 1972: 186), и то помаже да се конкретизује једна разлика између слабих и јаких теорија: домен слабе теорије може се замислити као цепови терена где је сваки у аналогном односу са другима и може се ширити једино аналогнојом која има текстуру. Домен јаке теорије је више дигиталан: више високо организован и потрошан аналогнојом испражњеним од одређених својстава. Ако слаба теорија наиђе на неки терен неналик било чему о шта се икада саплела – ако не може да разуме овај терен као значајно сличан или довољно налик једном или више њих у њеном домену – дићи ће руке, слегнути раменима, остати нема: „Аналогно не поседује синтаксу потребну да се каже „Не” или да се каже било шта што укључује „негацију”, човек може да ОДБИЈЕ или ОДБАЦИ у аналогном, али не може да ПОРЕКНЕ или ОСПОРИ” (Wilden, 1972: 163). Јака теорија увек има нешто да каже, о било чему, јер она увек може рећи „Не”.

Без позитивног афекта не може бити стида: само сцена која вам нуди уживање или вам буди интересовање може учинити да порумените. Слично томе, само нешто за шта сте мислили да би могло да усхити или задовољи, може да произведе одвратност. Оба ова афекта производе телесна знања: одвратност, као кад се испљуне храна лошег укуса, препознаје разлику између унутрашњости и спољашњости тела и шта треба а шта не треба уносити; стид, као нестабилна хиперрефлексивност на површини тела, може да вас изврне на поставу – или споља ка унутра. Вајлден пише: „Да би систем био отворен према околини... систем мора да буде у стању да се означи као другачији од те околине како би одабрао поруке у њој” (Wilden, 1972: 174). Стид је један од оних афеката чији дигитализујући механизам ради на томе да „означи [систем] као другачији”. Можда би то, заједно са презиром и одвратношћу, могло да буде преломна тачка за индивидуацију система представа, свести, тела, теорија, сопстава, односно индивидуације која нужно не одређује идентитет већ фигурацију, разликовање или ознаку прекида. А за разлику од презира и одвратности, стид карактерише то што не успева да се икада одрекне своје објектне катексе, свог односа према жељи за задовољством као и потребе да избегне бол.

* * *

Шта значи заљубити се у писца? Шта значи, кад смо код тога – или можда треба да питамо, што би друго могло да значи – на сличан начин усмерити емоционалну енергију ка теоријском моменту који није ваш? Ова студија представља само део пројекта чије се димензије непрекидно мењају у нашим рукама. Оно што намеравамо делом је обичан књижевнокритички љубавнички дискурс: желимо да међу читаоцима раширимо чворишта рецепције за оно што сматрамо непознатом и изузетно узбудљивом групом потеза и тоналитета. Као што људи који се заљубе у некога желе да се истовремено другима прикажу као вољени, и ми смо чезнули да урадимо нешто што нисмо могли да урадимо више него да почнемо овде: да покажемо како Томкинс савршено разуме нас; да разоткријемо текст светлуцав од размишљања, која се не претварају у патологију а истовремено ни у телеологију, о „депресивном”, о клаустрофилији, о учитељском трансферу; о богатом животу свакодневних теорија и како се теорије по високој цени претварају у Теорију.

Били смо веома свесни тога да желимо да одложимо извесни тренутак прорачуна – не само из заштитничког односа према Томкинсу, већ из осећања да би, ако се одлагање покаже могућим, услови тог прорачуна заиста могли бити значајно измењени. Одлагали смо, конкретно, суочавање било које кроскултурне перспективе и Томкинсове хипотезе да постоји нека врста афективног система елемената, сачињеног од девет компонената, који се могу бесконачно комбиновати али су укорењени у људском телу на девет нарочитих и несмањивих начина. У неку руку нисмо чак ни од себе захтевали да утврдимо да ли верујемо у истинитост ове хипотезе; осећали смо да има толико тога да се научи најпре посматрајући аутономни нервни систем о његовом рутинском одбацивању по условима данашње Теорије. Моралистичка хигијена по којој сваки данашњи читалац има непорециво право да се снисходљиво односи према идеји из било ког тренутка у прошлости (можда нарочито скорије прошлости) глобално је доступна свакоме ко савлада примену

два-три дискредитујућа питања. Насупрот томе, колико провизорни, колико тешки за реконструкцију и колико претерано специјализовани у примени јесу алати који би у сваком датом случају допустили да упитамо: Шта је било могуће помислити или урадити у одређеном тренутку у прошлости што више није могуће? И како се те могућности могу пронаћи, разоткрити, како им се може допустити да се крећу и удишу ваздух и траже нове гласове и употребе у врло различитој дисциплинарној екологији удаљеној чак неколико деценија?

Томкинса видимо, као и Фројда, као дисциплинарно претерану фигуру у психологији, писца хетерогених енергија чији су најизванреднији увиди морали бити прожети непознавањем себе, укључени у контрадикцију и са неодвојиво уметнутом спекулативном науком његовог времена. Он је, стога, као и Фројд, такође фигура кроз чији се рад много оштро различитих, конкурентских и често сукобљених интерпретативних стаза мора рашчистити. Та историја читања Фројда постала је значајном интелектуалном авантуром двадесетог века; узбудљиво је представити ово дело, освежавајуће и плодно каквим га сматрамо, читаоцима обученим таквом историјом.

ИЗВОРИ:

- Alexander, Irving E. (1995). „Silvan S. Tomkins: A Biographical Sketch”. *Shame and Its Sisters: A Silvan Tomkins Reader*. (Eve Kosofsky Sedgwick, Adam Frank, eds.). Durham and London: Duke University Press.
- Anderson, Benedict R. O’G. (1965). *Mythology and the Tolerance of the Javanese*. Ithaca: Cornell University Press.
- Broucek, Francis. (1989). „Shame and Its Relationship to Early Narcissistic Developments”. *International Journal of Psycho-Analysis*, 63 (3): 369–378.
- Cvetkovich, Ann. (1992). *Mixed Feelings: Feminism, Mass Culture, and Victorian Sensationalism*. New Brunswick, N.J.: Rutgers University Press.
- Descombes, Vincent. (1980). *Modern French Philosophy*. (L. Scott-Fox, J. M. Harding, transl.). Cambridge: Cambridge University Press.
- Foucault, Michel. (1978). *The History of Sexuality: An Introduction*. (Robert Hurley, transl.). New York: Pantheon.
- Gregory, Richard L. (1987). „Emotion”. *The Oxford Companion to the Mind*. Oxford: Oxford University Press, 219–220.
- Halley, Janet. (1994). „Sexual Orientation and the Politics of Biology: A Critique of the Argument from Immutability”. *Stanford Law Review*, 46 (3), 503–568.
- Heins, Steve J. (1991). *The Cybernetics Group*. Cambridge: MIT Press.
- Kosofsky Sedgwick, Eve. (1990). *Epistemology of the Closet*. Berkeley: University of California Press.
- Maturana, Humberto R., Francisco J. Varela. (1980). *Autopoiesis and Cognition: The Realization of the Living*. Dordrecht: D. Reidel.
- Maturana, Humberto R., Francisco J. Varela. (1992). *The Tree of Knowledge: The Biological Roots of Human Understanding*, revised ed. Boston: Shambhala.
- Nathanson, Donald L. (1987). *The Many Faces of Shame*. New York: Guilford.
- Nathanson, Donald L. (1992). *Shame and Pride: Affect, Sex, and the Birth of the Self*. New York: Norton.
- Tomkins, Silvan. (1962–1992). *Affect, Imagery, Consciousness*, 4 vols. New York: Springer.
- Tomkins, Silvan S. (1981). „The Quest for Primary Motives: Biography and Autobiography of an Idea”. *Journal of Personality and Social Psychology*, 41 (2), 306–329.
- Wilden, Anthony. (1972). „Analogy and Digital Communication: On Negation, Signification, and Meaning”. *System and Structure: Essays in Communication and Exchange*. London: Tavistock Publications, 155–195.

(С енілеској љревели Бојана Аћамовић)